گزارش برپایی نشست تاریخ پزشکی در صنعت نفت ایران
دوشنبه ۱۷ دی ماه ۱۳۹۷
(فرهنگستان علوم پزشکی؛ تالار غدیر)

سامانهٔ بهداشت و درمان شرکت ملی نفت ایران، قدیمی‌ترین سامانهٔ بهداشت و درمان کشور است که حدود ۱۰۰ سال از تأسیس آن می‌گذرد. این سامانه دهه‌ها پیش از تأسیس وزارت بهداری کشورمان، که عهده‌دار راه‌اندازی سامانهٔ ملی بهداشت و درمان کشورمان می‌بود، تأسیس شده است. البته، راه‌اندازی این سامانه بی‌حکمت نیست. مدت کوتاهی پس از فوران نفت در چاه شماره یک مسجدسلیمان، موضوع بهره‌برداری از این گنجینهٔ عظیم مورد توجه قرار گرفت و بر اساس قراردادی با ایران؛ این امکان برای دولت بریتانیا پدید آمد تا به قیمت کمی گرانتر از مفت از این نعمت ملی ما بهره‌مند گردد. طرف بریتانیایی به زودی فهمید موضوع ارتقاء سطح بهداشت کار در منطقه و توجه به بالا بردن ضریب سلامت کارگران برای ارتقاء تولید نفت بسیار مهم است و بر این اساس، به سرعت شروع به سرمایه‌گذاری بهداشتی- پزشکی در منطقهٔ مسجدسلیمان نمود و یکی از نخستین بیمارستان‌های نوین ایران در این شهر راه‌اندازی شد. به این ترتیب، سامانهٔ بهداشت و درمان صنعت نفت ایران پدید آمد و به مرور زمان گسترش یافت.

اکنون که بیش از یک قرن از راه‌اندازی این سامانه می‌گذرد، توجه به تاریخ آن و جلوگیری از نابودی میراث تاریخی این سامانه ضروری است. از دیگر سو، طی چند سال گذشته وزارت نفت کشورمان نیز متوجه اهمیت سامان‌دهی اسناد تاریخی خود شده است و با راه‌اندازی مرکز اسناد شرکت نفت در قالب یک اداره کل کوشیده است سر و سامانی به مجموعهٔ وسیع اسناد شرکت نفت که در طی این یک قرن تولید شده‌اند، بدهد.

از دیگر سو، ناظر به اهمیت سامانهٔ بهداشت و درمان شرکت نفت، لازم است گزارشی از این سامانه، در دائره‌المعارف پزشکی اسلام و ایران که در گروه حکمت- طب اسلامی و طب سنتی فرهنگستان علوم پزشکی در حال آماده‌سازی است ذکر شود. قرار است این مقاله در جلد ششم این دانشنامه و ذیل مدخل «نفت» گنجانده شود.

با چشم‌انداز تهیهٔ مواد اطلاعاتی مورد نیاز این مقاله، در ابتدا رایزنی‌هایی با ادارهٔ کل موزه‌ها و مرکز اسناد شرکت نفت برای برپایی یک گردهمایی یک روزه دربارهٔ تاریخ‌نگاری پزشکی صنعت نفت ایران صورت گرفت و موافقت این اداره کل به‌دست آمد.

در مرحلهٔ بعد، موضوع برپایی این گردهمایی، با توجه به اهداف آن، از جمله بزرگداشت کهن‌ترین سامانهٔ بهداشت و درمان کشور، و نیز تهیهٔ بخشی از مواد اطلاعاتی تهیهٔ مقاله‌ای در خور دایره‌المعارف پزشکی اسلام و ایران در گروه حکمت- طب اسلامی و طب سنتی فرهنگستان به بحث گذاشته شد و پس از اخذ موافقت لازم، و با هماهنگی با اداره کل موزه‌ها و مرکز اسناد شرکت نفت، برای برپایی این گردهمایی در تاریخ ۱۷ دی ماه ۹۷، موارد به اطلاع ریاست محترم فرهنگستان نیز رسید.

بر این اساس، این گردهمایی در ساعت ۸:۳۰ روز دوشنبه ۱۷ دی ماه در محل تالار غدیر فرهنگستان علوم پزشکی افتتاح شد. پس از پخش سرود ملی کشورمان و قرائت قرآن و نماهنگ دستاوردهای کشورمان در چهلمین سال پیروزی انقلاب اسلامی، پیام خیرمقدم ریاست محترم گروه حکمت- طب اسلامی و طب سنتی فرهنگستان قرائت گردید. دکتر

علی‌اکبر ولایتی در این پیام ضمن اشاره به اهمیت نهضت ملی شدن نفت ایران در تاریخ معاصر ایران، پرداختن به جنبه‌های گوناگون صنعت نفت ایران، از جمله موضوع سامانهٔ بهداشت و درمان نفت را مورد تأکید قرار دادند.

در ادامه، اکبر نعمت‌اللهی، مدیرکل موزه‌ها و مرکز اسناد صنعت نفت، در سخنانی، نفت را منشأ تحولات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی گوناگونی در کشور دانست و ضمن اشاره به دگرگون‌سازی شئون مختلف کشور در پی بهره‌برداری از نفت، تصریح کرد هدف از ایجاد اداره کل اسناد صنعت نفت، شناسایی و شناساندن ناگفته‌هایی است که به‌دست فراموشی سپرده شده است. از جمله، پرداختن به موضوع بهداشت و درمان نفت.

پس از نعمت‌اللهی، حبیب‌الله سمیع، مدیرعامل سازمان بهداشت و درمان صنعت نفت، در سخنان جالب و مفصلی به موضوع تاریخ‌نگاری سامانهٔ بهداشت و درمان صنعت نفت ایران از ابتدا تا کنون پرداخت. سمیع با اشاره به راه‌اندازی بیمارستان مسجدسلیمان در یک قرن پیش و گسترش آن به عنوان مدرن‌ترین بیمارستان خاورمیانه در سال‌های پس از آن، به اهمیت سامانهٔ بهداشت و درمان نفت با هدف توسعهٔ پایدار نفت در گروه سلامت انسان‌ها پرداخت.

در ادامه، دبیر علمی نشست، فرید قاسملو به‌عنوان مجری طرح دایره‌المعارف پزشکی اسلام و ایران در گزارش کوتاهی به تبیین اهداف این نشست از جمله دستیابی به منابعی برای تدوین هر چه بهتر مقاله نفت برای دایره‌المعارف پزشکی اسلام و ایران پرداخت. او افزود با موافقت ریاست محترم گروه حکمت- طب اسلامی و طب سنتی فرهنگستان مجموعه مقاله‌های این نشست به صورت یک ویژه‌نامه در یک شماره از مجلهٔ طب سنتی اسلام و ایران که از سوی گروه حکمت- طب اسلامی و طب سنتی منتشر می‌گردد، منتشر خواهد شد تا در مقاله نفت دایرهٔالمعارف پزشکی اسلام و ایران مورد استناد و استفاده قرار گیرد.

پیش از آغاز بخش علمی گردهمایی، از دو تن از پژوهشگران تاریخ بهداشت و درمان صنعت نفت، دکتر علی یزدی‌نژاد و دکتر محمدرضا سرداری‌پور که با تألیف کتاب سیمرغ و نفت به مستندسازی بخشی از تاریخچهٔ بهداشت و درمان صنعت نفت کمک شایانی کرده‌اند، با اهدای لوح تقدیر، قدردانی به عمل آمد. گفتنی است با حمایت سازمان بهداشت و درمان صنعت نفت، به هر کدام از شرکت‌کنندگان گردهمایی یک نسخه از این کتاب نیز اهدا شد.

در بخش علمی این گردهمایی، پنج عنوان مقاله، به شرح زیر قرائت گردید:

محمدمهدی احمدیان عطاری، از دانشگاه علوم پزشکی البرز، در مقاله‌ای با عنوان: سیمای مرگ و میر در بیمارستان صنعت نفت مسجد سلیمان بر اساس گواهی‌های فوت صادره طی سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۸؛ به گزارشی از تاریخچه این بیمارستان پرداخت.

مریم درویشیان از بهداری پالایشگاه آبادان، در مقاله‌ای به بررسی تاریخچه آموزشگاه پرستاری نفت آبادان که دهه‌ها قبل و به‌عنوان یکی از نخستین آموزشگاه‌های پرستاری کشور در کنار پالایشگاه آبادان راه‌اندازی شد، پرداخت.

علی یزدی‌نژاد، پژوهشگر مستقل، در مقاله‌ای با عنوان، بهداشت و درمان صنعت نفت، درختی سبز ایستاده بر ریشه‌ای کهن، به گزارش تاریخ سامانهٔ بهداشت و درمان صنعت نفت پرداخت.

شادی معرفتی، ازپژوهشگران ارشد اداره کل موزه‌ها و مرکز اسناد شرکت نفت، در مقالهٔ اقدامات شرکت نفت برای مبارزه با بیمارهای واگیردار، به نقش این شرکت در مبارزه با بیمارهای همه‌گیر از جمله مالاریا در خوزستان طی دهه‌های گذشته پرداخت.

در نهایت، فرشید خدادادیان، پژوهشگر مستقل نیز در مقاله‌ای با عنوان نگاهی کوتاه به زندگی و خدمات زنده‌یاد دکتر علی نهاوندی، به بررسی زندگی‌نامه و خدمات این پزشک مقیم خوزستان در سال‌های جنگ تحمیلی پرداخت.

گردهمایی در ساعت ۱۲:۳۰ با جمع‌بندی نهایی توسط قاسملو به پایان رسید.

این گردهمایی مخاطبان متعددی داشت. از جمله گروه کثیری از بازنشستگان سامانهٔ بهداشت و درمان صنعت نفت که به دعوت سازمان بهداشت و درمان صنعت نفت در آن

شرکت کرده بودند و خود جزئی از تاریخ این سامانه به‌شمار می‌آیند. گفتنی است در مقاله‌ای منتشر شده در سال ۲۰۱۷ میلادی دربارهٔ تاریخ‌نگاری سامانهٔ بهداشت و درمان صنعت نفت ایران از سوی ویلم فلور پژوهشگر هلندی که متن فارسی آن در کتاب *مطالعاتی در تاریخ پزشکی ایران* (منتشر شده در بوشهر، ۱۳۹۷ خورشیدی) نیز به چاپ رسیده این پرسش طرح گردیده است که به‌نظر می‌رسد در جریان ملی شدن نفت ایران، وقتی قوای انگلیس مجبور به ترک مناطق نفت‌خیز ایران شدند، برای آنکه داروهای بیمارستان‌های خوزستان دست طرف ایرانی نیفتد ترجیح دادند داروها را از بین ببرند. این موضوع، به صورت پرسش همراه با تردید از سوی فلور طرح شده است. در جریان برپایی نشست‌های علمی، دبیر گردهمایی این پرسش را به نقل از فلور از حاضران در گردهمایی طرح نمود و چند نفر از پا به سن‌گذاشتگان، یاد کردند که این موضوع را به چشم خود دیده‌اند.

در نهایت اینکه بیمارستان شرکت نفت مسجد سلیمان در جریان زلزلهٔ روز دوشنبه ۱۷ تیرماه ۱۳۹۸ این شهر دچار خسارت شدید شد و از کار افتاد. رسیدگی به این میراث مهم بهداشت و درمان کشور و کوشش برای بازسازی آن، از جمله وظایف علاقه‌مندان به میراث تاریخی- فرهنگی بهداشت صنعت نفت است.

نشست تاریخ پزشکی در صنعت نفت ایران (فرهنگستان علوم پزشکی؛ تالار غدیر)